

ምጥንኻር ልምዳታዊ መስመር ዝፈጠሮ ተቓውሞ

አባዲ አባይ

09/12/2008ዓ/ም

ምጥንኻር ልምዳታዊ መስመር ዝፈጠሮ ተቓውሞ

መጻውዒ

ኣብ ህዝብታት ሃገርና ዝነበረ ዝተዘበዐ ኣመለኻኽታ ሃገርን ሃገራውነትን እናሰተኻኽሉ ብልምዳታዊ መንገዲ ጉዕዞ ካብ ዝጅምሩ ዓመታት ተቆጂሮም እዮም። ሃገርና ካብ ዝነበራ መዓመቕ ድክነት ወጊኦ ናብ ማእኸላይ እቶት ክትሰለፍ ንምግባርን ቅድም ዝነበራ ሃገራዊ ክብሪ ንምምላሽን ናብ ላዕለዋይ እቶት ዘለወን ሃገራት ንምብጻሕ ኣብ ምርብራብ ትርኩብ። ንዚ ዝተናወሐ ናይ ወለዶታት ጉዕዞ ክንፍፅም ንክእል ድማ ዲሞክራሲያውን ልምዳታውን መስመር ጨቢጥናን ነኪስናን ሒዝና ብምጓጓዝ ምዃኑ ተነጺሩ ዝሓደረ ጉዳይ እዩ። ንዚ ዓብዪ ሃገራዊ ውራይ ክንፍፅም እንተለና ጉዕዞና ዝተሓላለኸን ከቢድን ምዃኑ፣ ልምዳትን ዲሞክራሲን ክረጋገፅን ክሰፍን ዝከእል ኣብ ሞንጎ በቲ ልምዳት ዝጥቀሙን ዘይጥቀሙን ብዝገበር ቃልሲ ዝውሰን ምዃኑ ኣሚትና እናሰራሕና መጊእና ኢና። ህልዊ ዓለማዊ ኩነታት ድኽነትን ድሕረትን ሕዝባ ተፀጊዖኻ ምንባር እውን ስለዘይፍቅድ ጉዕዞና ቅልጡፍን ተኸታታልን እንተዘይኸይኑ ኣብ ከይዲ ብዝፍጠሩ ፀገማት ተግንቂፍካ ምውዳቕን ምትሳእን ጥራሕ ዘይኮነስ ዘይተፀበኻዮ ጋሻ ውሑጅ ወይ ድማ መድራጉሕ ፀራሪጉ ክወስደና ወይ ክፀቕጠና ከምዝከእል ብንቕሓተ ሒልና ደረጃ ዝበጻሕናዮ ጉዳይ እዩ።

እቲ ዝነበረን ዘይተቐረፈን ዱሑር ኢኮኖሚያዊ መሰረትና ንክራይ ኣካብነት ዝምቹ፣ ካብ ዓመት ዝሸቀለስ ኣብ ዓውዲ ሚሓ ዘቐበለ ከም ዝበሃል ብዙሕ ዘይሰርሐን ዘይሸቀለን ዝበለፀ ዝረበሐሉ ስለዝኾነ ኣመራርሓና ንባዕሉ ብዝተመጠነ ንሮ እናነበረ፣ ዓበይቲ ናይ መንግስቲ ገንዘብን ንብረትን እናውፈረ ንኻልኦት ክህፍትሙን ሃገራዊ እቶት ብኸሉ መዳይ ክስሰን ምግባር ካብቲ ኣብ በረኻ ኣብ ሓደ መኣዲ እናበለፀና ዝገበርናዮ ኣንጻር ደርግ ቐልሲ ዝኸበደን ፈታኒን ከምዝገብሮ ብተግባር ተራጋጊፁ እዩ። እቲ ጉዕዞና ኣብ ርእሲ ምክባዱ ንህዝብና ኢልና ዝዘርጋሕናዮ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ንፀላእትና ዝተርፍ ስለዝኾነ ሕጋውን ዘይሕጋዊ መንገዲ እናተጠቐሙ ፀገማትና ክጋድድ፣ ንዝተፈጠሩ ኣናእሽተይ ፀገማት ብምግናን ንቁማል ክንዲ ብዕራይ ዝገብሩ ተበለፅትን ስልጣን ህረፍ ዘለዎምን ሓይልታት ድማ ወግሐ ፀብሐ ነቐዕ ምፍጣርን ንዝተፈጠረ ክፍተት ክሰፍሕ ምግባር ክስርሑ ከምዝከእሉ ዘይተሓለመ ዝተፈትሐ እዩ።

ኣብ ውሽጥና ዘሎ እንተይዘርእ ዝጻዕድን ክጻዕድ ዝደልን ሓይሊ ይኹን ኣብ ደገ ኾይኑ ሰብ ስልጣን ብምሓዝን ውድዓዊ ኢኮኖሚያዊ ክፍተታት እናተጠቐመ ብኣቋራጭ ዝህፍትምን ክህፍትም ዝደልን ሓይሊ ክነፅሪ ንገብሮ ቃልሲ ካለእ ዝተጠናነገ መስርሕ ዘለዎ እዩ። ንቲ መስርሕ ቃልሲ ክተሓሓኸኽ ካብ ዝገብሩ ጉዳያት ኣብ ዝሓለፈ ብዝተፈጠሩን ብዝነበሩን ዝተሳበዑ ርክባት ዝተፈጠሩ ትምክሕትን ፀቢብነትን ጉልባብ እናገበሩ ክራይ ኣከብቲ ኣብ ውሽጢ ህዝቢ ስለዝሸፈኑ

ፈሊጎ ንምውቃዕ ብቕዓትን ንፁር ሚላን እንተሃልዩካ ክሕለፍ ዘይካኣል ክኸውን ይገብሮ። እቲ ክራይ ኣካቢ ንባዕሉ መጥቃዕቲ ከይበዕሉ ምክልኻል ጥራሕ ዝኮነስ ሃፀይ ምሊሊክ ንምውዳስ ሃፀይ ዮሃንስ ምዕራፍ ወይ ሃፀይ ቴድሮስ ንምምጓስ ሃፀይ ምሊሊክ ምንኣስ ዝግይነቱ እስተራተጂ እናተጠቐመ ንሓደ ብሄር ሒዙ ነቲ ካሊእ ምዕልእላእ ፣ ንቲ ሓደ ኣመራርሓ ኣዘሓሒሉ ንቲ ካልእ ምውጋእ ከምቀንዲ ስልትን ስትራተጅን ትምክሕተኛታትን ፀቡብትን ስለዝጥቀሙ ነቲ ፀገም ፀገም እናወሰኸ ከምዘከብዱ ድሕሪ ምርጫ 1997 ዓ/ም ገኒኑ እተርኣየ እዩ።

እዙይ ነፃርና ጉዕዞ ምስ ጀመርና ብኢድ ዝድህሰስን ዝጭበጡን ዓወታት ምስ ተመዝገቡ እንታይ ስለዝነደለ እዩ እቲ ተቃውምን ዕግርግር ክፍጠር ክኢሉ ዝብል ቀንዲ ትኹረት ናይዚ ዕሕፍ እዩ። ብሓፈሻ ንምቕማጥ እንተኾይኑ እቲ ልምዓታዊ መስመር ተጠናኸሩ ሓደ ታሪካዊ መሓንቕ ክሰግር ምጅማናን ንኩሎም ብሊዮ-ሊበራል ኣተሓሳስባ ዝምርሑ ናይ ውሽጥን ደገን ፀላእቲ ኣብ ጭንቁ ክጥሕሉ ስለዝገብሮም ዝተፈጠረ ተቃውሞ እዩ። ብካሊእ ገፅ ድማ ኢህወደግ ብናይ ትማሊ ንሎሚ ክመርሕ ምፍታኑን ኣብ ውሽጡ ዘለዉ ሽግራት ብትረት ዘይምቅላሱ እዩ ኢልካ ምጥቕላል ይክኣል። መሰረታዊ ምክንያታት ተቃውሞ ክለዓል ዝገበርዎ እዚኣቶም እዮም። ነቶም መንቐልታትን ምክንያታትን ንምርዳእ ይሕግዙ እዮም ዝብሎም ዛዕባታት ይኹን ኣብ ክንውስዶም ዘለና መፍትሕታትን ሓበራዊ ግንዛብ ንምፍጣር ይሕግዙ ኢሉ ዝኣምኑሎም ከምዝስዕቡ ንምቕራብ ክፍትን እዩ። ሰናይ ንባብ!

1. ምድልዳን ምስፋሕን ኢኮኖሚያዊ መሰረት ልምዓታዊ መስመር ኣብ ደንበ ሊዮ-ሊበራል ዝፈጠሮ ዓውፅወፅ:-

ኣብ ገጠር፣ ሕርሻ ዝመርሖ ልምዓታዊ ስትራተጂ ተኸቲልና ዘመናዊ ኣጠቓቕማ ሕርሻ ክምዕብልን መፍራይነት ብዝለዓለ ደረጃ ክውስኽ ብምግባር ብምግቢ ዓርሰና ንምክኣልን ንኣግሮ-ኢንዱስትሪ ዝኸውን ፍርያት ክነፍሪ እናሰራሕና ፀኒሕና። በዚ ኣንፈት ከይድና ድኸነት ካብ 49%ናብ 24% ክወርድ ፣ እታ ሃገር ብምግቢ ዓርሳ ክትኸእል ፣ ህዝብና ዘመናዊ ሕርሻ ብመንፅር ቴክኖሎጅታት ምጥቃምን ምዕቡል ምምሕዳር ሕርሻ ክለምድ ጌርናዮ ኢና። እዚ ዓወት ናብ ዘይምለሰሉ ንምብጻሕ መብዛሕትኡ ነባሪ ገጠር ምግቢ ውሕስና ብቤተ-ሰብ ደረጃ ከረጋግፅ ኣለዎ። ኣብ ዓድና ተመስሪተን ንዘለዎ ኣግሮ-ኢንዱስትሪን ንመጻኢ ዝትከላ ትካላትን ዝኣክል መጠን ፍሪያት ክነፍሪ ምግባር ይክኣልን ይግባእን። ኣብ ዓውደ ሕርሻን እዛ መሓንቕ እዚኣ እንተተሰጊራ ሕርሻን ኢንዱስትሪን ብዝለዓለ ደረጃ ዝተመጋገቡን ዓውደ ኢኮኖሚ ክኾኑ ይገብሮም። እቲ ገባር ናብ ዘመናዊ ሓረስታይ ስለዝቐየርን እቶቱ ብመንፅር ሃገራውን ዓለማውን ዕዳጋ ስለዝግብጥ እቲ ለውጢ ኣድማዒ ክኸውን ይገብሮ። ኣብዚ ካልኣይ ትልሚ ዕብየትን ስግግርን ክልላት ንዙይ ማእኸል ገይረን ይሰርሓ ስለዘለዎ ብዝለዓለ ደረጃ ለውጢ ክመፅእዩ ተባሂሉ እዩ ዝግመት። ኣብ ገጠር እዚ

ኩነታት እንተተፈጠሩ ንኩሎም ናይ ምድሕርሓርን ፀረ-ልምዓትን ዝቐበል ሓይሊ ብዝለዓለ ደረጃ ክቅንስ እዩ። ናይቲ ሓደ ክልል ፍርያትን ናይቲ ካሊኦ ክልል ዕዳጋን ክተሓሳስር ብምግባር ጠንካራ ኢኮኖሚያዊ ምኽንያት ንሃገራዊ ሓድነት ክፍጠር ይገብር። ስለዝኾነ ብሊዮ-ሊብራል ዝምርሑ ኩሎም መድሐርሓርቲ ንቲ ሓደ ወሳኒ ዝኾነ እምነ-ኩርናዕ ከይቐመጥን ንዘይምቐማጥ ክኹለፍ ንምግባርን ተአሚቶ እዩም ዕሙት ተቐውሞ ክውላዕ ተደልዩም ዘለዉ።

ኣብ ገጠር ብዝሰራሕናዮም መስረተ ልምዓትን ማሕበራዊ ግልጋሎትን መነባብሮ ህዝቢ ገጠር ኣብ ሕርሻ ጥራሕ ዘይኾነስ ምስ ካልኦት ዓውደታት ዝተሓሳስረ ክኸውን ተጌሩ እዩ። ኣብ ናይ ገጠር ንግዲ፣ መንግስታውን ህዝባውን ግልጋሎት፣ ኣናጸሽተይ ናይ ሓፂን መፂንን ናይ ዕንጨይቲ ስራሕቲ ዝትመስረተ ናብራ ዝጀመሩን ንቲ ዘይተምሃረ ሓረስታይ ሓቀኛ መረዳእታ ዝሀቡ ዘመናዊ ትምህርቲ ዝቐሰሙ ማሕበራዊ ክፍልታት ምንባር ጀሚሮም እዮም። እዚ ኩነታት እዙይ ሕ/ሰብ ገጠር ምስ ሃገራውን ዓለማውን ዕደጋ ክተሓሳስርን እቲ ገጠር ብሳይነሳዊ መንገዲ ከምራሕ ዝኸለለ ዕድል ይፍጠር ኣሎ። ይኹን እምበር እተን ኣብ ገጠር ዝምስረታ ዘለዎ ማእኸላት ኩሉ ዓይነት መሰረተ-ልምዓት ስለዘይተማለኹን እዚ ሳይነሳዊ ፍልጠት ዘለዎ ሓይሊ ረገፀ ዝቐመጠን ማእኸላት ኣይኮናን። ኣብዚ ሒዝናዮ ዘለና ትልሚ ዕብዮትን ስግግርን ኣብ ናይ ገጠር መስረተ-ልምዓት ብምምላእ ጠንካራ ማእኸላት ክፍጠሩ ዘኸለል ስራሕ ኢና ጀሚርና ዘለና። እዚ ኹነታት ኣብ ገጠር ሾሊኸካ ብምእታው ናይ ብዕራይ ወለደ ወረ ብምውራይ ብትምክሕቲ ይኹን ብፀቢብነት ኣለዓዲልካ ንቲ ሓረስታይ ብሰምዒት ክዝወር ምግባር ናብ ዘይከላለሉ ብርኪ ክኸይድ እዩ ዝገብር። እዚ ኩነታት እዙይ እውን ፀላእትና ካባና ንዓቕብ ኣመዓድዮም ዝረኣይዎን ዝተረድእዎን ስለዝኾኑ ኩሉ ነገር ይፅልምቶም ምህላው ተገንዚቦም እዮም። ስለዝኾነ ቅድም ቀዳድም ንቲ ገባር ኣለዓዲልካ መንግስቲ ስጉምቲ ኣይወስድን፣ ብዓለም መንግስታት ክወገዝ እዩ እናበልካ ምስ ናይ መንግስቲ ኣካላት ፀጥታ ክፃላእን ንሓጋይ ዝኸውን ቁም ሒዙ ክፀንሕ ንምግባር ናብ ዓይኒ ይብለይ ስኒ ዮብለይ ዕግርግር ንምእታው ተመሪፁ ኣሎ።

ብምጥቅላል ኣብ ገጠር ፍርያት ውሲኸና ምግቢ ውሕስና ብቤተሰብ ደረጃ ክማላእ ፣ ፍርያት ሕርሻ ወሲኹ ምስ ኣግሮ-ኢንዱስትሪ ክተሓሳስር ምግባር፣ ብንፈጥሮ መሰረተ-ልምዓት መነባብሮ ሓረስታይን ማሕበራውን ኢኮኖሚያውን ምትእስሳር ክቅየር ምግባር ንቲ ኢኮኖሚያዊ ምዕባለና ክድልድል ዝገብር ልምዓታዊ መንገዲ ሓደ ታሪኻዊ መሓንቐ ክንሰግር ኣብ ንኸለለ ኢና በፂሕና ዘለና። እዙይ ብልምዓታዊ መስመር ዝመፅእ ዘሎ ሃገራዊ ምዕባለን ዝተሓሳስረ ኢኮኖሚን ናብ ዝምለሰሉ ብርኪ ምብፃሕ ብጉልባብ ሊዩ-ሊብራል ክራይ ኣካብነት ክስፋሕፋሕ ንዝደልዩ ፀላእትና ተስፋ ኣቐሪፅዎም ይርከቡ። እዚ መሰረታዊ ኢኮኖሚያዊ ምዕባለ እዙይን ዝሓናዮ ፅኑዕ ኣንፈትን ዝወለደ እዩ እቲ ተቐውሞ ንብለሉ ምክንያት ሓደ እዙይ እዩ።

2. ዲሞክራሲያዊ ትካላት እግሪ ክተኸላ ምጅማረን ኣብ ሊበራል እንተይሓየኹ ዝወሓጡ ተቓወቲ ዝፈጠሮ ራዕዲ :-

ኣብ ሃገርና ዲሞክራሲያዊ ባህሊ ክዕንብብን ሱር ክሰድድን ካብ ዝገብሩ ወሰንቲ ጉዳያት ሓደ ዲሞክራሲያዊ ትካላት ምጥንኻር እዩ። ዲሞክራሲያዊ ትካላት ማለት ህዝቢ ዝመሰረተንን ዲሞክራሲ ዝለማመደለን ከም ናይ ሞያን ሰብኸን ማሕበራትን ፣ ሃይማኖታዊ ትካላት ፣ መረኸቢ ብዙሃን፣ ትካላት ትምህርትን ምርምርን ፣ ህዝባዊ ትካላት ዝበሃላ ከም ኣብያተ-ምኽሪ ፣ ኣብያተ-ፍርዲ ወዘተ ዝብሉ ዘጠቓለለ እዮ።

ሃገርና ግደን ተልእኾን ህዝባዊ ማሕበራትን ገበርቲ ሰናይ ማሕበራትን ኣብ ህንፅት ዲሞክራሲን ሃገራዊ ምዕባለን ብኣግባቡ ነገራ ምንቕስቓስ ጀሚራ እዩ። እዚኣተን ዝምራሓሉ ንፁር ሕጋዊ መዕቀፍ ስለዝተዳለወን ፖለቲካና ብናይ ደገ ሓይልታት ኣረኣእያን ገንዘባዊ ዓቕምን ከይዝወር በሪ ዓዕዩ እዩ። ብኣንጻሩ ብናይ ኣባላቶም ድሌትን ምርጫን ዝጎዓዙ ብናይ ኣባላቶም ገንዘብ ዝነብሩን ንሓበራዊ ድሌት ዝሰርሑ ማሕበራትን ገበርቲ ሰናይ ውዳበታትን ይፍጠራ ኣለዎ። እዞን ሕዚ ዝፍጠራ ዘለዎ ማሕበራት ብልምዓታዊ መንገዲ ሰራሖም ዓርሶም ዝኸኣሉ ሰባት ስለዝመርሕዎን መሰረታዊ ትሕዝተኣን ዲሞክራሲያዊ ስለዝኾነ ካብ ሓበራዊ ረብሓን ናይ ኣባላትን ረብሓን ተመሰሪተን እዩን ኣብ ዝተፈላለዩ ሃገራዊ ፖለቲካዊ ጉዳያት ዝድግፍን ዝቃወማን ዘለዎ። እዚ ኩነታት እዙይ ንተቐወምትን ንፀላእትን ነበርያ ነበረ ኣልዒሎም ነገራት ከይሓቋቑኑ በሪ ዝጎዕው እዮ።

ሃይማኖታዊ ትካላት ሃገርና ኣብ ፀገም እዋን እንተይተረፈ ተፈጠሩ ዝነበረ ምክእኣልን ተፈጠሮም ዝነበሩ ዝተሓብዑ ርክባትን የመሓይሹ ኣለው። ኩሎም ኣመንቲ ህዝብታት ሃገርና ዝኾነ ይኹን ናይ ባዕልኩም ቆዋምን ፖለቲካን ምስንም ነናይ ሕድሕድ ዜጋ መሰል እኳ እንተኾነ ሰላምን ልምዓትን ምዝራግ ተቐባልነት የብሉን ጥራሕ ዘይኮነስ ምውጋዝ እውን ጀሚሮም እዮም። እዙይ ንፀረ-ልምዓት ሓይልታት ሃይማኖታዊ ኣፈላላይ ከም መንቀሊ ጎንጊ ዝጥቀምሉ በሪ ዝጎዕወ ይኸውን ኣሎ።

ኣብ ዓድና ዝተፈላለዩ ናይ ውልቀን ናይ ህዝብን መራኸቢ ብዙሃን ይዕንብባ ኣለዎ። ኣብ ዓድና ዝኾነት መረኸቢ ሓፋሽ ሓቀኛ መረዳእታ ክትህብ እንተዘይኸኣላ ፣ ንሓፋሽ እናዛናገዐት ትምህርቲ ምሕላፍ እንተዘይኸኣላ ክትገብረሉ ትኸእል ዕድል እናተገዓወ እዩ። ዘርኣዊ ይኹን ዕሙት ዕልኢት ዝወለዱ ምብርባራት ነገባዕልኻ ካብ ምንቋር ሓሊፉ ትርጉም ከምዘይብሉ ምዃኑ ብቲ ሓዱሽ ስርዓት ዝተፈጠሩ ጋዜጠኛታት ንህዝቢ ምምሃር ጀሚሮም ኣለዉ። ሃገርና ኣብ ውሽጣ

ዘሎ ብዙሕነት ክሳብ ዝተቐበለትን ብኣግባቡ ምትእንጋድ ዝኸኣለትን ምንጫ ጥንካረና ክኸውን ከምዝኸእል ምርድዳእ ዝተጀመረሉ መድረኽ ኢና ዘለና። እዙይ ንትምክሕተኛታትን ፀብብነትን ሓቕ ዝጎዚ እናኾነ እዩ መጊኡ። ብኻሊእ ወገን ትካላት ትምህርቲ ንማሕበረ-ሰብን ንልምዓትን ምሕጋዝ ምጅማሮምን ምኽንያታዊ ፖለቲካ ምቕባል ስለዝተጀመሩ፣ ምርጫ ቦርድ ህዝባዊ ተአማንነቱ ይድልድል ስለዘሎ ሊበራል ኣማራጺ ኣፀቢቹ ተቐባልነት ስለዝሰጸን ዘሎ ኣብ ጭንቕንቕ ክፅመዱ ጌርዎም እዩ።

ካብ ኩሉ ንላዕሊ ብልምዓታዊ ፍልስፍና ዝኣምና ዲሞክራሲያዊ ትካላት፣ ንፖለቲካዊ ፓርቲ ውግንና ዘይብለን ግን ብልምዓታዊ ስነ-ሓሳብ ዝምራሓ ትካላት ዲሞክራሲ እናኾና ስለዝመገ ጭንቀቶም ሰማይ ክገርግ ጌርዎ እዩ። ኣብ ካልኣይ ትልሚ ዕብዩትን ስግግርን እዘን ትካላት እዚኣን ብኣረኣእያ ፣ ብኣሰራርሓን ኣወዳድባን ተጠናኺረን ዲሞክራሲና ዝመፀ ንፋስ ዘይብርቁቆ ሱር ክህልዎ ክገብራ ምዃንን ተራድእዎም እዩ። እዙይ ብምዃን ንድሕሪት ተመሊሰን ይፈርሳ ፣ ከምብሓዱሽ ይውደባ እናበሉ ሃተውተው ዝብሉ ዘለው። ካልኣይ ንዚ ተቓውሞ ምልዓል ምኽንያት ዝኾነ ዲሞክራሲና ትካላዊ መሰረት ይሕዝ ስለዘሎ ምዃን ምርዳእ ኣገዳሲ እዩ።

3. ኣብ ገዛእቲ ደርብታት/ትምክሕተኛታት/ ንተሰፋኛታት ገዛእቲ /ፀብብቲ/ ዝግርፍ ቦትርን መውቃዕትን ናይ ብሄርካ ውድቀት ጌርካ ምውሳድ ዝፈጥሮ ስምዒት፡-

ኣብ ሃገርና ዝነበሩ ገዛእቲ ዝፈጠርዎ ፀገምን ንሃገርና ኢትዮጵያ ዘበርከትዎ ነገርን ናይ ኩላትና ታሪኽ እዩ። ትምክሕቲ፣ ንገዛእቲ ደርብታት ኣምሓራ ዝውክል ኣረኣእያን ተግባርን እዩ። ብዚ ኣረኣእያን ተግባርን ጭቁን ሓረስታይ ኣምሓራይ ተበዲሉ እንበር ኣይተጠቐመን። እዙይ ፈሊጡ ህዝቢ ኣምሓራ ደርባዊ ምዝመዛን ጭቆናን ክውገድ፣ ናይ ካልኦት ኣሕዋቱ መንነት ክኸበር ንምውጋዱ ተቓሊሱ ጥራሕ ዘይኮነስ ቀያሕትን ፀለምትን ከፊልሉ እዩ። ይኹን እምበር ትምክሕተኛታት ኢልካ ምዝራብ ንኣምሓራ ምፅራፍ ጌርካ ምውሳድ ይረክ ኣሎ። እንትብእስ ድማ ንምሊሊክ ይኹን ካልኦት ኣምጊእኻ ዝገበርዎ ዕቡቕ ነገር ክተጉልህ ምድላይ ኣብ ሃገርና ዝፈጠርዎ በደል ክላዓል ዘይምድላይ ይረክ ኣሎ። ከምኒ ዋልልኝ ዝበሉ ካብ ብርኪ ህዝቢ ኣምሓራ ዝውፁ ተቓሊስቲ ፣ ከምኒ ሙሉኣለም ዝበሉ ንዲሞክራሲያዊ ሓድነት ሂወቶም ዝገበሩ ተቓሊስቲ ስሞም ምልዓል ዓቕብ ዝኾነሉ ብዛዕባ ሃፀይ ፋሲል እናተዛረብካ ዋዕልካ ዝሕደረሉ ኩነታት ብሰፊሑ ይረክ። እዙይ ዝኾነሉ ቀንዲ ምኽንያት ናይ ገዛእቲ፣ ፀርፍን ወድቀትን ናይ ህዝቢ ኣምሓራ ውድቀት ፀርፍን ጌርካ ምውሳድ ስለዘሎ እዩ። እዙይ ህዝቢ ኣምሓራ ንማዕርነታዊ ሓድነት ከምዘይተቓለሰ ጌሩ ዝወስድን ኣሰላልፋ ዝሓወስን ኣረኣእያ እዩ።

አብ ፀቢብነት ዝረአዩሉ ከባቢታት እውን ናይዙይ ግልባጥ ይረእ እዩ። ዓለም ዝፈለጦም ገዛኢ ደርብን መስፍንን ሃፀይ ዮውሃስ ዲሞክራሲያዊ ከምዝነበሩ ፣ አብ ዝተረላለዩ ከባቢታት ዘብፀሕዎ ፀገም እናኸሓድካ ክተመላክፅ ምፍታን ይረእ እዩ። ኣብዚ ሓዱሽ ጉዕዞ ህዳሰ ህወሓትን ህዝቢ ትግራይ ዝተገወትዎ ግደ አልዒልካ ቀደሙ እውን ከምኡ ኢና ተጋሩ ኢልካ ንመሳፍንቲ ተጋሩ ክተመላኸፅ ፣ ሓሽከራት መሳፍንት ኣምሓራ ኾይኖም ሰንሰን ከምዘየበሉና ንምምሳልን ንምቅላልን ምፀፃር ይረእ እዩ።

አብ ኦሮምያ ታሪኽ ኢህወደግ እንትፅሓፍ ታሪኽ ኦነግ እውን ክፀሓፍ ኣለዎ። ስልጣን ብብቅዓትን ብምርጫን ምጅኑ እናተፈለጠ ንሕና ኢና ቀዳማይ ሚኒስተር ክንኸውን ዝግበእና፣ ቋንቋና ሃገራዊ ቋንቋ ይኹን ዝብል ዓይኖም ዘፍጠጡ ሕቶታት ይለዓሉ እዮም። እቲ ዝበዝሕ ህዝቢ ኦሮምን ኣብቲ ክልል ዝነበርን ህዝቢ እንተተዛራብዎ እንታይ ይተርፎ ዝብል ተላዒሉ ምርድዳእ ክብፀሓሉ ዝኸእእል ጉዳይ ተደጋጋሚ ይለዓል።

ገዛእቲ ደርብታት ኣብ ብሄር፣ ብሄረ ሰባት ዘብፀሕዎ ፀገም ንድርባዊ ረብሓኦም ኢሎም እዮም። እዚ ፀገም ንኢትዮጵያ ሰላም ክትሰእን ዝገበረ፣ ጉዕዞ ምዕባለ እዛ ሃገር ንድሕሪት ክምለስ ዝገበረ ፀገም እዩ። ተስፋኛታት ገዛእቲ ንውልቃዊ ስልጣኖም ብምምናይ እምበር ንህዝቢ ብምሕሳብ ኣይኮነን ክነፃፀሉና ዝደልዩ እዙይ ኩሉ ዲሞክራሲያዊ ሓይሊ ክቃወሞን ከስተኻኸሎን ይግባእ። ሓደ ገባር እቲ ቀዳማይ ሚኒስተር ኣምሓራይ ይኹን ኦሮሞ ይመረፅ፣ ወላይታ ይኹን ካብቲ ናይ ውልቀ ሰብ ስልጣን ቀጥታ ዝረኸቦ ረብሓ የለን። እቲ ገባር ጉልበቲን መሬቲን ኣተኣሳሲሩ ሰሪሑ ክበልፅ፣ ሰላም ፣ ዲሞክራሲን ናይ ልምዓት ደገፍን እዩ ዝደሊ። ይኹን እምበር ወዲ ብሄርካ ስልጣን ስለዝሓዘ ንስኻ እውን ኣብ ስልጣን ከምዘለኻ እቲ ካልእ ናይ ቐዳማይ ሚኒስተር ቦታ ዘይረኸበ ከምዝተጨቆነን ትሑት ጌጋ ጌርካ ምርኣይ ብገፊሑ ዝንፀባረቕ እዩ።

እዚ ከምዙይ ዝበለ ዝንባለ ኣብ ተራ ዜጋን ክራይ ኣካብነት ተግባሮም ንምሕባእ ዝደልዩ ትምክሕተኛታትን ፀብብትን ዘንፀባርቑዎ ጥራሕ ኣይኮነን። እዚ ዝንባለ ናይ ተራ ዜጋን ውሑዳት ክራይ ኣከብትን እንተዝኸውን ፀገም የብሉን እካ እንተዘይተብሃለ ሓደግኡ ብዙሕ ኣይምኾነን። እዚ ፀገም እዙይ ኣብ ዝለዓሉ ናይ ፖርላማ ተመረፅቲ ፣ ኣብ ናይ ኢህወደግ ቤት ምኽሪ ኣባላት፣ ኣብ ላዕለዎይ ኣመራርሓ ኣብ እንዳሻሂ ብፀሓይ ቀትሪ ዝዝረበሉ ጉዳይ እዩ ኾይኑ ዘሎ። ሓንካሲያ ዝምራሕተን ኩለን ሰፍላላት ከምዝባሃል እቲ ትምክሕቲ ክሰፍሕ ፣ ፀብብነት ክጥጥዕ ዝገብሮ ዘሎ ኣብ ላዕሊ ፅላል ስለዝርከብ እዩ። እዚ ድሕረት እዙይ ላዕለዎይ ኣመራርሓን ክራይ ኣካብነት ብዕሊ ሓደ ኾይኖም ዘውግዕዎ ስለዝኾነ ፈላሊኻ ንምቅላስ ዘይተኸአልሉ ዕድል እዩ ተፈጠሩ። ኣብዚ ሕዚ እዋን ሓደ ውድብ ንቲ ሓደ ውድብ እናሓመየ ዝውዕል ኮይኑ ኣሎ። ኣምሓራይ ብኣሮሞ እንትጥቃዕ ንትግራይ ንግኻ ኣይደለናካን ዕረፍ ዝበሃለሉ ኩነታት ኢና በጊሕና ዘለና ወይ ድማ

ትግራይ ብአምሓራይ እንትጥቃዕ ኩሎም ሓደ እዮም ኣይምልከተናን ኢሉ ኦሮሞ ስቅ ዝብለሉ ኣብ ዩኒቨርሲታት ዕላዊ ወግዒ እዩ። ሎሚ ንአምሓራይ ምውቃዕ ዝጀመረ ፀቢብ ፅባሕ ንትግራይን ንባዕሉ ንኦሮሞን ከምዝቅትል ብፅንዓት ሒዝካ ኣይምከትን። ሎሚ ካብ ትግራይን ቤንሻንጉልን መሬት ዝወርር ትምክሕተኛ ፅባሕ ኣምሓራይ እምበር ካሊእ ወዲ ኣባት የኾነን መሬት የብልኩምን ከምዝብል ፉሉጥ እዩ። ናይ ከባቢና ገዛእትን ተሰፊኛታት ገዛእትን ምስቲ ጭቁን ህዝብና ሓደ ጌርካ ምርኣዩ ርኡይ ዝኾነ ናይ ኣሰላልፋ ምትሕውዋስ ስለዝፈጠረ ፀላእትና ክጥቀምሉ ዕድል ፈጠሩ እዩ። ኩሎም ተግባራት ብዝተወደበን ዝተተንተነ ይኹን ኣይኹን ዝመርሖም ሓሳብ ኣለዎ። ዓዲ ዘናውፁ ጉጉያት ኣረኣእያታት ወዲ ብሄርካ እንተፀባርቕ ምቕላስ ዳርጋ ተገዲፉ እዩ። ኣባል ኢህወደግ ንሓቀኛ ሓሳብን ኣረኣእያን ምንባር ምዃኑ ተረሲዑ ስለዘሎ ንቲ ፀገም ንምፍጣር ፀላእትና ኣብ ውሽጥና ክሸጎጡን በሪ ከፊቱ እዩ። ብቐዳምነት ኣባል ውድብ ብኣረኣእያ ክፀሪ፤ መንነቱ ብተግባር ክፍተን፤ ቐዲሉ ካብ ክራይ ኣካብነት ንባዕሉ ከፅርን ብኣንጻር ምግባር ኣይግምገምን።

4. ኣፈሻዊ ዘረባታትን መርገምን ዝበዝሖን ተግባር መሰረት ዘይገበረ ፖለቲካዊ ምብርባር ዝፈጠሮ ምስልቻው፡-

ቅልጡፍ ልምዓትን ህንፀት ዲሞክራሲን ንምትግባር ዝተቐመጡ መተግበሪ እስትራቴጂን ስልትታትን ምህላዎም ይፍለጥ። እቶም ናይ ተግባር መምርሒ ዝኾኑ ስልትታት ቅድሚ ምዝራብካ ምስ ባዕልኻ ምውህሃድ ዝደልዩ ፖለቲካዊ ኣምራት እዮም። ይኹን እምበር ተደጋጋሚ ህንፀት ሰራዊት ፣ ህዝባዊ ምንቅስቃስ ፣ ምስፍሕስ ስትራቴጂና ዝብሉ ቃላት እናደርደርካ ምዝራብ ግን ድማ ተግባርካ ዘይምራሑ እናኾኑ መዲኦም ኣለው። ህንፀት ሰራዊት እንታይ እዩ እንትብሃል ትልሚ ኣውጂእና ስልጠና ሂብና ኢሉ ጥራሕ ጠጠው ዝበለ ኣመራር ብዙሕ እዩ። ምንቅስቃስ ህዝቢ እንትብሃል ሓደ ንሓሙሽተ ወዲብና ስለዘለና ምንቅስቃስ ተፈጠሩ እዩ ዝብል ኣመራርሓ ኣይተሰኣነን። ኣብ ሓደ ሃገራዊ ኣጀንዳ ኩሎም ሓይልታት ነናይባዕሎም ዕማም ሒዞም ክስለፉ ምግባር፣ እዋናዊ ተባራዕቲ ሕቶታት እባልዓልካ ብልምዓታዊ መንገዲ ክምለሱ ብምግባር ሕ/ሳዊ መሰረትና ዘላቂ ትምህርቲ ክወስዱን ኣብቲ ልምዓታዊ መንገዲ ናይ ባዕሎም መደምደምታ እናትሒዝካ ምምራሕ የለን።

ሓፋሽ ዘልዕሎም ናይ ልምዓትን ሰናይ ምምሕዳርን ሕቶታት ዝተመለሱን ዘይተመለሱን ምዃኖም ብናይ መወዳእታ ውፅኢት ዝዕቅኖም ምዃኑ ትኸክለኛ ግንዛብ የለን። እቶም ተላዒሎም ዘለው ሕቶታት ህዝቢ ብምንቅስቃስን ብህንፀት ልምዓታዊ ሰራዊትን ክንምልሶም ኢና ዝበሃል ጥቁሉል መልሲ ይውሃብ እዩ። እዚ ከምዙይ ዝበለ ኣካይዳ መካኒካል ዝኾነ ኣረዳድኣ ኣለና ንቲ ፀገምን መፍትሕኦምን ኣይፍለጥናዮን። ብኻሊእ ገፅ ድማ ናብ ተግባር ንዘይምእታውን ኣብ ኣኹባ እቲ

ዝበሃል ኢልካ ከምነገሩ ንምሕላፍ ዝግበር ምንቅስቃስ እዩ። እዞም ኣካይዳታት ዝፈጠሮም ፀገም እንተሃለወ ሓፋሽ ብመራሕቱ ንዝውሃቡ መፍትሒ ሓሳባት ብፅሞና ከይሰምዕ፤ እቲ ምምሕዳራዊ ኣካል ካብ ዝተውሃቦ ዕማም ዝፈትሖን ዘይፈትሖን ፈልዩ ከይርዳእ ፀገም ፈጠሩ እዩ። ካብተን ዘይፈትሖን ክፍተሓ ዝነበረን ዘይተፈትሖ ሽግራትን ጠቕላላ ካብ ዓቕምና ንዓቕብ ኣብ ቐፃሊ ልምዓት ባዕሉ ዝፈትሖን ፈልዩ ክሕዝ ኣይተገበረን። እዚኣ ፈቲሖም እቲኣ ተረፋቶም ኢሉ ከይዕቕን ዝገብሮ መስልቶዊ ኣካይዳ ስለዘሎ ተሰማዕነትና እናጎደለ መፂኡ እዩ። እዚ ጉዳይ እዙይ ርእሱ ዝኸኣለ ኣስተዋፀኦ ጌሩ እዩ ንቲ ተቓውሞ። እዙይ ኣብ ውሽጢ ውድብ ዘሎ ላዕለዎይ ኣመራርሓ ዝፈትዎም ሓፈሻዊ ነገር ዝደገመን ተወሳኺ ዝሃበን ከም ተቓላሳይ ምርኣይ ተቓውሞ ወይ ዝተፈለየ ዘምፀኦ ዘይጥዑይ ጌርካ ምርኣይ ዝፈጠሮ ዓብዩ ፀገም እዩ። እቲ ላዕለዎይ ኣካል ዘውፀኦ ትልሚ ብልቢ ሸቕሎ ምትግባር ዝኣበዩ፤ ካብ ኣንፈት ወፃኢ ኸይዱ ካለእ ፀገም ዘምዕእ ስራሕ ብምስራሕ ውፅኢት ዘምዕኦን፤ ትኸልልኛ መንገዲ ተኸተሉ ስራሕ ዝሰርሕን ናይ ምፍላይ ዓቕምና ምድኻሙ ዝውለዶ ሽግር እዩ።

5. ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ጎልባብ ተጠቐምካ ፖለቲካዊ ኣፈላላይ ምቕላሕን እቲ መድረኽ ብፀላእቲ ክዕብለል ምግባር ዝፈጠሮ ፅልዎ፡-

ኣብ ኣዋህባ ግልጋሎት መንግስቲ ሓላፍ ዘላፍ ክህሉው ባህርያዊ ነገራት እዮም። ንቲ ሰናይ ምምሕዳር ዝፈጥዎ ዘለው ሰለስተ ነገራት እዮም። ሓደ ኣፍቲ ህዝቢ ዘሎ ድሕር ኣተሓሳስባን ባህልን ዝወለዶ ሞጊትካ ክትዕምዕ ምድላይን ብኣቋራጭን ብጓል መንገዲ ኸይድካ ምህፍታም እውን ከምስራሕ ጌርካ ምውሳድ ኣሎ። ካልኣይ እቲ ክራይ ኣካብነት ወድፃዊ ባይታ ተቃሊስ ክልውጥ እዩ ኢሉ ዝተውደበን ስልጣን ዝሓዘል ኣመራርሓ ንቲ ነገር ክፈትሕ ዘይኮነስ ክብለፀሉ ምድላይን እዮም። ይኹን እምበር እዞም ኣካይዳ እዚኣቶም ንቲ ልምዓታዊ ኣታሓሳስባ ዝሸርሸሩ ዋላ እንተኾኑ ኣብ ክሊ ልምዓታዊ ኣተሓሳስባ ዝረኣዩ ፀገማት እዮም። እቲ ላዕላይ ብክራይ ኣካብነት ዝጥቀም ንቲ ክራይ ኣካብነት ብሊዮ-ሊበራል ስነ-ሓሳብ ሸፋን ሓይሊ ዝፈጥርዎም ሽግራት እዮም።

ሰናይ ምምሕዳርን ንምስፋንን ዝረኣዩ ጉድለታትን ንምእራምን ንገብሮ ቃልሲ ምስዞም ልዕል ኢሎም ዝተገለፁ ኣካላት ዘለዎም ግደ ኣተሓሳስባ ክረኣ ይግባእ። ኣብ ነባር ትሕዝቶ መሬት ምስክር ወረቀት ኣዋህባ ሽግር ኣሎ ዝብል ፀገም ተላዒሉ ምይይጥ ኣብ ዝግበረሉ እዋን ቀንዲ መንቀሊኡ መሬት ክሸየጥ ክልውጥ ስለዘይፈቐደ ኢህወደግ እዩ ተባሂሉ ናይ ሰናይ ምምሕዳር ሕቶ ኾይኑ ይቐርብ። ኣኼባታት እናበልኩም ግልጋሎት ዝህበና ሰብ ንስእን ኣለና ዝብል ሕቶ ተላዒሉ ዘተ ኣብ ዝግበረሉ ኢህወደግ ስልጣን ንተቓውምቲ ብዘይምክፋሉ ዝተልዓለ ፀገም ተባሂሉ ይድምደም። ህዝቢ ልምዓትን ዲሞክራሲን ንምስላጥ ኢሉ ዘልዕሎን ተቐዋማይ ዘልዕሎን ኣብ ሓደ

መድረሽ ተሳታፊዎች ይለዩል እሞ ንቲ ጉጉይ ሓሳብ ዘይተወቅዐ ይሓልፍ። ኣብ መወዳእታ ሕቶና ኣይተፈትሐን ኢሎም ቐደሞም ዘእውዩ ተቃዋሚ ይኾኑ። እዙይ ስርዓት ክሕዝ ይግባእ። እቲ ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ክንፈልጥ ኢልና ንኸፍቶ መድረሽ ፣ ሓፋሽ ከይሸቁረር ተባሂሉ ዝተዛብዐ ሓሳባት ዘይስተኻኸለሉን ወገኑ ዝፈለየ ቃልሲ ዝግበረሉ መድረሽ ኣይንገበርናዮን ፀኒሕና።

ኣብ ናይ ሰናይ ምምሕዳር ጉድላት ካሊእ ዘሎ ፀገም መንግስቲ ዝብሃል ሓፈሻዊ ነገር ይልዩል እዩ። እቲ ሕቶ ንፌደራል መንግስቲ ድዩ? ንክልላዊ መንግስቲ ድዩ? ወይስ ንወረዳ መንግስቲ ንፅር ኢሉ ክቐርብ ኣለዎ። ብቲ ካሊእ ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ክንደል ኣብ ምግባር ኣብ ሓፋሽ ዘለው ፀገማት እንታይ እዩም? ተቃዋሚ ዝፈጥርዎ ዘለው ሽግር ከ እንታይ እዩ ተባሂሉ ኣይፍለን። ኩሉ ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ፈጣሪኡ መንግስቲ ፈታሒኡ መንግስቲ ጌርና ናቱን ዘይናቱን ፅባሕ ዘይፍታሕ ነገር እውን ተሸኪሙ ክኸይድ ምግባር ሰናይ ምምሕዳር ከይሰፍን ዝገብር ኣካይዳ እናተኸተልና መንግስቲ ይፅለም። ብምጥቅላል ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ምንጭ እቲ ወድዓዊ ባይታና ስለዝኾነ ህዝቢ፣ መንግስቲ ፣ ውድብ ፣ ተቃዋሚ ፣ ፍሉይ ድሌት ዘለዎም ውልቀ ሰባት ዝፍጥርዎ እዩ። ኣብ ሕድሕድ ዘሎ ፀገም ብምንጻር መሪሕ ተራ መንግስቲ ክፃወት ክንገብር ኣለና። መንግስቲ ፈጣርን ፈታሕን ሰናይ ምምሕዳር ጌርካ ምርኣይ ባዕሉ ሰናይ ምምሕዳር ከይሰፍን ምዕንቃፍ እዩ። ከምዙይ ብምዃኑ እቲ ህዝቢ ንመንግስትና እንታይ ሓገዝናዮ ኢሉ ከይሓስብን ደጋፊ ኾይኑ ከይቀርብን ዓጊትናዮ ኢና። እዙይ ዝፈጠሮ በሰላ ኣብዚ ናይ ሎሚ ተቃዋሚ ንምፍጣር ናይ ባዕሉ ተራ ከም ዝህልዎ ምግማት ኣየፅግምን።

6. ኣብ ኢህወደግ ዘሎ ባዕሉ ንባዕሉ ዝእረመሉ ስርዓት ምድኻምን ነቲ መድረሽ ዝምጥን ሓዱሽ ስርዓት ዘይምትእትታውን ዘለዎ ፅልዎ :-

ኣብ ኢህወደግ ብጣዕሚ ዘገርም ነገር ሓደ ሃገራዊ ፓርቲ እንኸውን ኣለና ዝብል ሕቶ ይለዩል እዩ። ብኣንጻሩ ድማ ንሕና ናይ ቀዳማይ ሚኒስትር ቦታ ክውሃበና ኣለዎ። ናይ ሚኒስትር ቦታታት እናልዐልካ ናይ እኸለ ብሄር ቦታ ይበልፅ ምባልን በዝሒ ምኒስትራት ምቁፃርን ይረኣይ እዩ። ሓደ ሃገራዊ ፓርቲ ንኹን ዝብልን እቶም ዝለዩሉ ዘለው ዝንባለታት ሓቢሮም ዘይኸዱ እዮም። እዞም ዝንባለታት እዚኣቶም ኢህወደግ ገና ግንባር ኾይኑ ምዃድ ዘይመነዎ ምዃኑ ዘርእዩ እዮም። ንኢህወደግ ሓደ ሃገራዊ ፓርቲ ንግብሮ ዝብል ወይ ናይ ባዕሉ ብሄር ዓብሊሉ ክኸይድ ይኸእል እዩ ካብ ዝብል ግምት ብምሓዝ እዩ ወይ ኢህወደግ ክዳኸምን ከምቶም ተቃዋሚ ናይ ዓድና ክበታትን ዝገብር ዘይወድዓዊ ሓሳብ ምዃኑ ምርዳእ ይደሊ። ናብቲ ቀንዲ ጉዳይ ናይ ኢህወደግ ክፍተት ኣሰራርሓ ንኣተው። ኢህወደግ ክሳብ ሕዚ ዝጥቀመሉ ኣካይዳ ብሃገር ደረጃ ክፅመሙ ዝግብኦም መንግስታውን ናይ ውሽጢ ውድብ ስራሕትን ኣንፈታትን

ብስራሕ ፈፃምን ብቤት ምኽርን ክንፀፋ ይገብር። እቲ ዝተነፀረ ኣንፈትን ስራሕን ተቐቢለን ኩለን ብሄራዊ ውድባት ንቲ መደብ ክፍፅምኡን ብሃገር ብርኪ ዝተቐራረበ ኣፈፃፀማ ክህልወን ምግባር እዩ። እዙይ ሓደ ጠቐሚ ኣካይዳ እዩ። ኾይኑ ግና ብተግባር እቶም ናይ ውድባት ኣመራርሓ ኣብ ወፃኢ ፣ ኣብ ፌደራል ፣ ኣብ ክልል ተበቲኖም ስለዘለው ንቲ ዝስራሕ ኣብ ክልል ክትግበርን ዘይክትግበርን ዝውሰን ዘሎ ሓባር ኮሚቴ እዩ። ብወድግዊ ምንቅስቓስ ንቲ ስራሕን ኣንፈትን ዘፍፀም ዘሎ ናይ ብሄራዊ ውድባት ኣመራርሓ ዘይኮነስ ሓባር ኮሚቴ እዩ። እቲ ናይ ክልል ኣመራርሓ እዩ ዕለታዊ ኢህወደግ ዘቐመጠ ኣንፈት ባይታ ክሕዝ ዝፅዕር ዘሎ። ኣብዙይ ዘሎ ፀገም ቦቲ ዝተቐመጠ ኣንፈትን መደብን ዘይፈፀመ ውድብን ክልልን ንምንታይ ዘይፈፀምካዮ ኢሉ ኢህወደግ ኣጥቢቐ ንሓደ ብሄራዊ ውድብን ክልልን ዝጥይቐሉን ስጉምቲ ዝወድድሉን ስርዓት ኣሰራርሓ የለን። ኣብ ሞንጎ ውድባዊ ነፃነትን ንቲ ውድብ ንምድፋፍ ክህሉ ዝግባእ ርክብን መስርሕ ኣይወፀሉን። ብማይ ቀጠነ ወይ ቐመሽ ኣደይ ኣሕኹሉኒ ብዝብል ምኽንያት ዘይፈፀመ እውን እንደገና ተመሊስኩም ረኣይዎ ገምግምዎ እዩ ዝበሃል። ኣብዙይ ክልተ ፀገማት ኣለው። ሓደ እቲ ብፌደራል ዘሎ ሓይሊ እተን ክልላት ዝህበኦ መረዳእታ እምበር ኣተገባብራ መደባት ዝምልከት ፀፀይ ሓበሬታ ሒዞ ኣይግምግምን ናይ ባዕለን ሪፖርት ጥራሕ እዩ ዝጥርንፍ። ካልኣይ እተን ክልላት ብናይ ዓቕምን ካልኣት ፀገማትን ንቲ መድብ ቦቲ ዝድለ ኣይወስደኦን። ስለዝኾነ ኢህወደግ ንብሄራዊ ውድባትን ንክልል ሓባር ኮሚቴ ዝቐፃፀረሉን ዝድግፈሉን ስርዓት የብሉን። እዙይ ብምዃኑ ዝቐመጡ ኣንፈታት ፅቡቓት እዮም። ዝተቐመጠ ኣንፈት ትኽክል እዩ ግን ኣብ ታሕቲ ወሪዱ ኣይትግበርን ወይ ዝትግብር ኣካል የለን ዝብል መንፈስ እናተትሓዘ ህዝቢ ኣብ ኢህወደግ እምነት ክስእን ዝገብር ኣካይዳ እዩ ዘለና። እቲ ኣብ ፌዴራልን ክልልን ዘሎ ኣመራርሓ ሓደ ሓዱሽ ኣንፈት ኣነጻፍ ምስኣውረደ ኣብ ተግባር ዘጋጥምዎ ዘለው ነገራት ኣይከታተን። ኣብ መወዳእታ እዩ ወይ ዜና ዓወት ወይ መርድእ ዝቐበል። እዙይ ብምዃኑ ካብ ኣንፈት ወፃኢ ንዝሰርሑን ናይ ሓሶት ፀብፃብ ዝቐረቡ ይቐበል። ዘይትግበር መደብ እንተውራዱ ዝእረመሉ ስርዓት ስለዘየለ ኩሉ ዝወረደ መደብ ትኽክል እዩ ፀገሙ ናይ ምፍፃም ዓቕሚ እዩ የሀው እንክለ ፈፃመሞ እናበለ ናይ ሓሶት ፀብፃብ ሒዞ ንቶም ቦቲ መንገዲ ከይዶም ፀገም ዘጋጠሞም ኣይሕግዝን። ብተግባር ንናይ ኢህወደግ ዕላማ ዝቃለሱን ዘይቃለሱን ኣይፈልን። ኢህወደግ ባዕሉ ንባዕሉ ዝደጋገፈሉ ስርዓት ስለዘይብሉ ኣብ መሬት እንታይ ይግበር ከምዘሎ ሕድሕድ ውድብ ኣይፈልጥን። ፀገማት ምስነተጉ እዮም ናይ ኩሉ ዝኾኑ ዘለው። እዙይ ናይ ባዕሉ ተፅዕኖ ኣለዎ ንቲ ናይ ሕዚ ተቐውሞ ንኸነቐል። ምስቲ ኣብ ህዝቢ ዘሎ ኢህወደግ ዘነቃቕሖ ተቐቐሚ ሓይሊ የድልዮ እዩ ዝብል ዝንባለ ተጀሚሩ ባዕሉ ኢህወደግ ወግሖ ፀበሖ ናይ ኣፈፃፀማ ጉድለት እናበለ ዝዛረበሉ ተወሲኽዎ ፀላእትናን ገለ ለዋህትን ዓቕሚ ኢህወደግ ኮጠጥ ዝበለ ወይ ደው ዝበለ መሰሉ ክረእዮምን ክኢሉ እዩ። ንዚ ኩሉ ግዜ ዘፍረሖም ኣብ ሓምድ ኮፍ ኢልካ ደንጎላ ተተርኢስካ

ምስራሕን ህዝቢ መሲላካን ኮይንካን ናይ ምትግባር ዓቕሚ የለን ኢሎም ክድምድሙን ውድብና ዝወቕዐሉ እዋን ክመርፁ ደፊእዎም ከምዝኸውን ጥርጥር የብሉን።

7. ኣንጻር ተቓዋምቲ ንገብሮ ናይ ኣረኣእያ ቃልሲ ኣብ ምርጫ ጥራሕ ምሕፃሩ ዝፈጠሮ ሓንፍ፡-

ኣብ ውሽጢ ሃገርና ዝርከቡ ተቓዋምቲ ብሊዩ-ሊበራል ስነ-ሓሳብ እናተሸፈኑ ንክራይ ኣካብነት ክጋፋሕ ዝድግፉን ብሊዩ-ሊበራል ጎይተቶም ዝድገፉን ምኃኛም ይፍለጥ እዩ። ብተግባር ብዝኸተልዎ ስልቲ ብፀላእነት ዝተሰለፉ፣ ሕጋውን ዘይሕጋውን ዘጠቅሱ፣ ሕጋዊ መንገዱ ዝኸተሉ እዮም። እዞም ኣካላት ዝሕዝዎ ዓላማ ፀረ-ልምዓትን ምዕባለን ስለዝኾነ ወደቕቲ ምኃኛም ብትንተና ዝፍለጥ እዩ። ይኹን እምበር መወቲ እዮም እንትበሃል ካብ ሓፋሽ ተነጻሎም ኣብ ናይ ሃገርና ፖለቲካውን ኢኮኖሚያዊን ውሳኔ ዝህልዎም ፅልዋ ትርጉም ናብ ዘይብሉ ደረጃ ክብፀሑም ኢና ማለት ብምኃኑ ዝፍለጥ ጉዳይ እዩ። ንተቓዋምትን ስነ-ሓሳቦምን ካብ ህዝቢ ንምንፃል ተኸታታልን ዘየቋርፅን ቃልሲ ምግባር የድሊ። እዚ ዕማም እዙይ ብኣግባቡ እንተዘይሰርሕናሉ እቶም መወቲ ንብሎም ፀረ ምዕባለ ሓይልታት ክቐትሉና ይክእሉ እዮም። ንቲ ብዕጥቃዊ ቃልሲ ንብረትን ልምዓትን ዘዕንው ቦንባን ጥይትን ሒዞም ዝኣትዉ እምበር ንቶም ሃገር ዘጥፍእ ሓሳብ ብትን ዝውዕሉ ብኣግባቡ ኣይመክትናን። ንዙይ ዝኸውን ሓደ ኣብነት ተቐሰካ ምርኣይ ፅቡቕ ይመስለኒ። ኮሚኒስታውያን ሃፀይነት ተሰሓጊ፣ማሊዩ ስለዝኾነ ባዕሉ ብዝፈጥሮ ፀገም መወቲ እዩ ኢሎም ካብ ዘነፅሩ 150 ዓመታት ዳርጋ ጌሩ ኣሎ። ይኹን እምበር ኮሚኒስታውያንን ንሳቶም ዝፈጠርዎ ዴሲነትን ንህዝቢ እናጠቐመ፣ ሓፋሽ እናሓዘን ብቕፃልነት ንባዕሎምን ስርዓቶም ምምሕያሽ እናገበሩ ስለዘይተጓዱ ኮሚኒስታውያንን ዝፈጠርዎ ዴሳዊ ስርዓታትን እንትውድቁ ኢና ንርእዪ ዘለና። ማርክስ ይኹን ካልኦት ዝፀሓፍዎ ካብ ንተምሃሮ መምሃርን መሳሪቢ ምኃን ሓሊፉ ንሕ/ሰብ ክልወጥን እንጅራን እንትኾውን ኣይተርኣየን። እቲ ዝተቐመጠ ሓሳብ ሓቂ ድዩ?ቅነፅ ድዩ ክካትዕ ዝኸእል እኛ እንተኾነ ብተግባር መዋቲ ዝበልካዮ ዝቐትል ምኃኑ ኢህወደግ ክመሃረሉ ዝግባእ ነጥቢ እዩ ዝብል እምነት ኣለኒ። ካሊእ ኣብ ጎረቤትና ዘለው ተቓዋምቲ መንግስቲ ኤርትራ እቲ መንግስቲ ብዝተኸተሎ ኣንፈት ሪኦም እንተይጎበዘ ዝኣረገ መንግስቲ ኤርትራ ኢሎም ንምውዳቕ ካብ ዝሰርሑ ልዕሊ 25 ዓመት ተቐፂሩ ኣሎ። ይኹን እምበር ንመንግስቲ ኤርትራ ከውድቕ ይትፈፍ ሓደ ስልታዊ ግንባር ፈጠሮም ምቅላስ ኣብይዎም ኣሎ። ኣብዚ ሓዚ እዋን መንግስቲ ኢ/ያ ንሻዕብያ ብናይ ባዕሉ ምኽንያት ክቐትለሎም ናብ ምፅላይ ኣትዮም ኣለው። እንታይ ኾይኖም ዘየውድቅዎ እንተኢልና ንቲ ኩነታት ዝምጥን ኣንፈትን ቃልስን ስለዘየካየዱ እዩ። ንሕና ካብዙይ ተማሂርና ቃልስና ብቐፃልነት ክንወስድ ይግባእ። እቲ ንዓድና ጥራሕ ዘይኾነስ ንመላእ ኣፍሪካን ንካልኦት ተሰፋኛታት ሃገራትን ክኸውን

ይኸአል እዩ እንብሎ መስመር ኣብ ዕለታዊ ምንቅስቃስ ኣብ ርእሲ ተቓዋሚትን ፀላእትን ልዕልነት ክህልዎ እንተዘይክኢሉ ፣ ሓፋሽ እንተዘይወደቡ ባዕሉ ንባዕሉ እናመሓየሸ እንተዘይቐጸሉ ሃላዋቱ ኣብ ሓደጋ ምእታው ዘየተርፍ እዩ። ስለዝኾነ ተቓዋሚቲ መጫወቲ ሜዳ ፀቢቡና እንትብሉ ክነስፍሕ፣ ናይ ስነ-ሓሳብ ሓለቓታቶም ዓለም ለኻዊ ልዕልና ስለዘለዎም ንዝፍጥሩልና ተዕዕኖ እናሪኣና ክነዘሓሕሎ የብልናን። ኣንፃር ተቓዋሚቲ ኣድላዩን ተመጣጣኒን ዝኾነ ቃልሲ ብኣተሓሳስባ፣ ብኣሰራርሓ ፣ ብሕጊ ኮታስ ኩሉ ዓይነት ቃልሲ ብምክያድ ፀግዒ ክነትሕዞም ኣለና። ኣብ ቐፃሊ ቃልሲ ምክያድ ዘሎ ሓላፍ ዘላፍ ዳግም ክመዓራረዩ በሪ ዝኸፍት እዩ። ኣብ ሸቅልን ማሕረስን ተደፊኡ ዝውዕልን መሉኡ በቲ መስመርና ዘይተጠቐመ ህዝቢ እዩ ዘለና። ብተወሳኺ ዝተፈላለዩ ድሕረት ገና መሊኡ ዘይሰገረ ማሕበረ-ሰብ ኣብዘለሉ ዓዲ በቲ ዝካየድ ልምዓት ጥራሕ ሪኡ ስቅ ኣይብልን ካሊእ ናይ ተስፋ ሕምባሻ ኣሎ ብዝብል ኣንፈቱ ክስሕት ይኸአል እዩ። እዙይ ቐላሕታ ክግበረሉ ኣለዎ። እዚ ኣብ ኅንደር ተፈጠሩ ዘሎ ንዓመታት እናተሰርሐሉ ፀኒሑ ምስነተጎ እዩ ንዛረብ ዘለና።

ብሓፊሻ እንትረክ ኢኮኖሚና ምድልዳልን መሰረቱ ክሰፍሕ ምጅማሩ ጥራሕ ስለዝኾነ ሓደ ታሪኻዊ መሓንቐ ክሓልፍ ብምጅማሩ ንፀላእቲ ኣብ ፀበባ ኣእቱዩ ይርከብ። ዲሞክራሲና ብትካላዊ ኣሰራርሓን ዲሞክራሲያውያን ትካላት ተዓጅቡ ሱር ክሰድድ ምኽኣሉ ኣብ ደንበ ተቓዋሚቲ ፀላእትን ዝፈጠሮ ራዕዲ ሓደ መንቀሊ እዚ ተቓዋሚ እዩ። ብካልእ ገፅ ድማ ኣብ ውሽጢ ኢህወደግ ዘሎ ክራይ ኣካብነት ዝፈጠሮም ውሽጣዊ ቃልስና ምድኻም፣ ጉድለት ሰናይ ምምሕዳርን ፖለቲካዊ ተቃዋሚን ምትሕውዋሱ ፣ ኣንፃር ተቓዋሚቲ ዝካየድ ቃልሲ ትሕዝ ስድድ ምባሉ ንሃገርና ንድሕሪት ዝመልስ ተርእዮታት እናተራኣዩ እዮም። ሐዚ እዛ ሃገር ንድሕሪት እንተተመሊሳ ብዘይምንም ጥርጥር ጥንቅልዒት እያ ራዕ ክትብል። እቲ ሓደ ፖለቲካውን ኢኮኖሚያውን ማሕበረሰብ ንምህናፅ ዘቐመጥናዮ ሕገ-መንግስቲ ኣብቲ ሃገር ሓድሽቲ ኣዛብእ እንትመፁ ብዘይደም ምፍሳስ መፈላለዩ መንገዲ ከምዘለዎ ክንፈልጥ ኣለና። ሓድሽቲ ኣዛብእ ብምምፀእም ካብዙይ ንምምላጥ ተባሂሉ ብዙሓት ኣናእሽተይ ነንባዕለን ዝባለዓ ከባብታት ከምትፈጥር ጥርጥር የለን። ውድብና ብምብልሻው ኣብ ርእሲ ህዝቢ ዳግም ፀገም ኣይንፈጥርን ኢልና ኣብ ተሃድሶ ጨሪሕና ኢና። ካልኣይ ኣይንደግምን/Never again/ ዝብል ጭርሖ ሐዚ እውን ኣብ ቦትኡ እዩ ዘሎ። እቲ መደራጉሕ ኣብ ርእስና ፣ እቲ ጋሻ ውሕጅ ብልዕለይና ይመፁ ከምዘለው እንተይናገብናን እንተይናኣስናን ንርኣዮም። ካብዞም ፀገማት ምምላጥ ጥራሕ ዘይኮነስ ዳግም ከምዘይመፅእ ምግባር ይክኣልን ይግባእን እዩ እዙይ ንምግባር ኣብ ኢድ ተቓለስቲን ህዝብን እዩ ዘሎ እቲ መፍትሒ።

ዲሞክራሲናን ልምዳትናን ፀገማቱ ፈቲሑ ክፍሎች ሐዘ እንታይ ንግበር?

አብዚ ታይ ንግበር ዝብል ክቕምጦም ዝደለኹ ዛዕባታት ንቲ መሰረታዊ አንፈት ናይ ልምዳታዊ መንግስቲ ቅቡል ብምግባር እዩ። ካልኣይ እቲ ዋና ጉዳይ ዝተጀመሩ ናይ ልምዳትን ህንፃት ዲሞክራሲን ክቕፅሉ ከምዝግበኦም ብምእማን ጎኖ ንጎኒ ክግበሩ ዘለዎም ከምዝስዕቡ ንምቅራብ ክፍትን።

1. ልምዳትን ዲሞክራሲን ነፈፅመሉ ውሕሉል ስልትታት ሓንጊፅና ብቕልጡፍ ናብ ተግባር ክንኣትው ኣለና።

ሃገርና ካብ ድክነት ወጺኦ ናብ ዝለዓለ ብርኪ ትበፅሕሉ ሓፈሻዊ አንፈት ክቡር መራሕና ብሂወት እናሃለወ ዝተነፀረ እዩ። አብቲ ክቡር መራሕና አብ ዝነበረሉ እዋን ናይ ሓፂር እዋን መተግበሪ ስትራቴጂካዊ ትልምን መተግበሪ ስልትታትን እውን ተሓንጊዖም እዮም። ቀንዲ ፀገምና ናይ ኣፈፃፀማ እዮም ኢልና ኢና። ኣድማዒ ኣፈፃፀማ ካብ ውሕሉል ስልቲ ወፃኢ ኣይሕሰብን። እቲ ላዕለዎይን ማእኸላይን ኣመራርሓና አብ 2008 ዓ/ም ዝሰልጥነሉ ዘሎ ፅሑፍ ብ1999 ዓ/ም ብዝተነፀሩ ስልትታት፣ እስትራቴጂን አንፈታትን እዩ። እቲ እስትራቴጂ መሰረታዊ ትሕዝቱኡ ንሱ ክኸውን እዩ። መፈፀሚ ስልትታቱ ግን ብመሰረቱ ወድዓዊ ባይታ ስለዝተቐየረ ክቕየሩ ኣለዎ። እቶም ዝተቐየሩን ዝተወሰኹን ብፅሕፍ ተሰኒዶም ኣይቐረቡ። ንቲ ኩላትና ንዛረበሉ ልምዳታዊ ሰራዊት ዝብል አንፈት እኛ ገልኡ ብትልሚ ገልኡ ብስልጠና እንትገልፃ እዩ ዝረኣ ዘሎ። ሓንቲ ኣመራርሓ ዝወከሰላ /ሪፈር ዝገብረላ/ መሰረታዊ ናይ ስነ-ሓሳብ ፅሕፍቲ የላን።

አብ ሕርሻን ገጠር ልምዳትን እተወሰድና ክሳብ ሕዚ ስራሕትና ንዕቅናም ክንደይ በዝሒ እታወት ኣቕራብና? ክንደይ ኣሰልጢና ኢና ዝብል እዩ። ንቲ ከይድን ውፅኢትን ብአግባቡ ኣይረኣን። ቁልፌ ስራሕና መፈረይነት ምውሳኽ እንትኾይኑ ካብ ሓደ ሃክታር ክንደይ ኩንታል ተሊምና ክንደይ ፈጊምና ክኸውን ኣለዎ። ዘይተፈፀመ እንተኾይኑ ማደበርያ ድዩ ንኢስዎ? ፀረ-ባልፅ ድዩ ዘይተጠቐመ? ኣተሓራርስኡ ድዩ? ምህርቲ ኣብ ምእካብ ድዩ ጎዶሎና ዝብል ኣይዕቀንን። እቲ ስርሕ ዝሓገናሉ ምህርቲ ዘይተጠርነፍና ውፅኢትና እንተይፃቀና ናብ ምድላው መስኖ ገዲፍናዮ ንኸይድ። ናይ ስራሕ ውፅኢትና ሳይነሳዊ ብዝኾነ መንገዲ ኣይንዕቅንን ኩሉ ግዜ ግምታዊ ኣሃዝ ይተሓዝ። ከምኡ ብምኛኑ ኩሉ ግዜ ማእኸላይ ስታሲቲክስ ዝሕዝዎ መረዳእታን ክልላት ዘለወን መረዳእታ ዝተዋቀፀን ኣዕርዩ ዝተፈላለዩ እዩ። እቲ ናይ ክልል ይፃቢ ናይ ማእኸላይ እስታሲቲክስ ይንእስ። ኣብቶም ቴክኖሎጂታት ገሊኦም ከምመዳበርያ ዝበሉ ዓስራ ዓመታት ንሓረስታይ ይውሰድ ኣይወስድን ኣብ ዝብል ጭክጭክ ኢና ዘለና። ገሊኡ ኣመራርሓ ዘይዝራእ ምኛኑ እናፈለጠ መደበርያ ብልቃሕ ይህብ ተመሊስና ልቃሕ ክንመልስ ሓዞ ትሰዶ ይኸውን። ተኸሊ ኣፍሊስና

እንትንተክል ኢና ንፈቅድ እምበር ዝወደቐ ኣይፍቀድን ኣይንቆፃፀርን። ምክላል ዶ ምትካል የዋዕእ? ነፍልሶም ፈልሰታት ብሉምድ ናይ ከባቢ ፈልሲ ጣብያታት ዘፍልሰኦም እምበር ብመፅናዕቲ ኣይድገፈን።

ከም ኣብነት ኣብ መሰልጠኒ ፅሕፈት ናይ ሕርሻ ፈሪያት ኣብ ምዕቃን ዘሎ ፀገማት ኣልጊልና እምበር ኣብ ኩሉ ስራሕትና ስልታዊ ኣፈፃፀማናን ኣወዳድባናን ክነስተኻኽል ይግባእ። መስመር ስለዝተነፀረ እግሪ ኣውጊኡ ኣይኸይድን። ስልቲ ድማ ተፃፃፊ ስለዝኾነ በቢእዎኑ ክቅየር ኣለዎ። ንፃሰርተ ዓመት ምስፋሕ እስትራተጂ እናበልና ክንኸይድ ኣይንኸእልን። ተፃፃፊ ስልቲ ዘይብሉ ውድብ ብድንበርበር እዩ ዝኸይድ። እዋናዊ ጭርሕታት መለፃፃልቲ እንተዘይኸይድም ኣፈፃፀማና ንቅድሚት ክስጉም ኣይኸእልን። ብክቡር መራሕና ዝገደፈልና ናይ መስመር ስንቂ ነዊሕ ክወስደና እዩ። ንሱ ብዘነፀርም ስልትታት ክንኸይድ ኢና ማለት ወይ ድንቁርና እዩ ወይ ንዘይምኸእልካ መሕብኢ እዩ ዝኸውን። ስልትታት ብባህሪኦም ካብ ሓሙሽተ ዓመታት ክሓልፍ ኣይኸእሉን። እዙይ ናይ ላዕለዎይ ኣመራርሓ ቁልፊ ዋኒን እዩ። ድሕሪ ናይ ማእኸላይ ኮሚቴ ኣኼባ ሓዱሽ መቃለሲ ሓሳብ እንታይ ኣሎ ምባል ተገዲፉ እንታይ ተነቓቓኛኹም ዝብል ሕቶ ትርጉም የብሉን። ክትነቓፎ ዝደለኻ ባዕልኻ ምንቃፍ እምበር ማእኸላይ ኮሚቴ ንስኻ ትፈልጦ ጠንቐሉ ክነቓፈልካ ምፅባይ ባዕሉ በለፅ እዩ ወይ ኣዝማምያ ሪኢኻ ንምእታውን ንዘይምእታውን ዝግበር ነግ ፈረግ እዩ።

2. ኣብ ውሽጢ ኢህወደግ ዘሎ መንሸሮ ንፅረግ

ውድብና ብናይ ፀላእቲ ምጥንኻርን ኩነታት ምኸባድን ኣብ ሓደጋ ከምዘይትወድቐ ብተደጋጋሚ ታሪኽ ዘረጋገዎ እዩ። ንዙይ ከምኣብነት ዝጠቀስ ናይ 1980 ዓ/ም ዝነበረ ክባን ሰፊሕ ወራርን ሓደ ኣብነት እዩ። ውሽጣዊ ጥንካረ ፅቡቕ ስለዝነበረ ሓድነት ኣመራርሓን ኣባልን ዘተኣማምን ስለዝነበረን እናተወጋእና ንመዓራረ እናተመዓራረና ንዋጋእ ዝብል ጭርሖ ሒዝና ፈንጊሕና ንምውፃእ ዓቕብ ኣይኮነናን። ብኣንፃሩ ኣብ ውሽጢ ውድብን ኣመራርሓን ሕመቅ እንትህሉ ኣብ መንሸረት ዝኣተወ ግመል ክመስል ብሓደሻብ ቀጥቀጥ ከምንብል ታሪኽና ኣምሂሩና እዩ። ኣብ ኢህወደግ ኣብዚ ሕዚ እዋን “ወዲ ሓዊ ይወልድ ሓምኹሽቲ” እናኾነ ይመፅእ ኣሎ። ስለዝኾነ ንዚ ኩነታት ኣዙይ ብኣግባቡ ክንኣልዮ ኣለና።

ኣብ ህወሓት ብውልቃዊ ፀባያትን ዘይምስምዕምዕ ተራዳዲእኻን ተኸባቢርካን ሓላፍነትካ ኣብ ምውፃእ ፀገም ምህላው ይዝረብ እዩ። ኣብ ዝሓለፈ ጉባኤ ተቐያይምካ ክሳብ ደሓን ዶ ውዲልካ ምትሕስሳም ከምዝበፀሐ ተነገሩ ኔሩ እዩ። እዙይ ሕዚ እውን መሊእኻ ኣይተሰገረን። እቲ ኩነታት ናይ ኩሉና ዓቕሚ ዓሪፍዎ እኳ ገትገት ከምዘብለና ፍሉጥ እዩ። ድሕሪ መለስ ተባኢሶም ከይባሃል

ተባላሉ ምትእጃጃል ከይህሉ ክፍተሽ አለዎ። ርእሲ ኹሉ ህዝባዊ ሓላፍነቱ ፈሊጡ ለይትን ቐትርን እናሸቀለ ንቲ ሓዱሽ መድረሽ ኣብ ምንባብ ፣ ውልቃዊ ዓቕምታት ኣብ ምዕባይ ፣ ሓደሽቲ ስልትታት እናኣንፀፅካ መሪሕ ግደ ኣብ ምፅዋት ኣፀቢቹ ይሓፅሮ ኣሎ። እዙይ ናይ ህውሓት ጠንካራነት እዩ ዝሸርሸር ብኻልእ ወገን ድማ ስልጣን ምሓዝ ተወሳኺ ልፍዓትን ድኻምን ምኳኑ ንቲ ሓዱሽ ወለዶ ኣየምህርን። እዙይ ክፍተሽ አለዎ።

ኣብ ኣህዴድ ሱር ዝሰደደ ግዕዝይና ኣሎ እናተብሃለ ተደጋጋሚ ይዝረበሉ እዩ። ኣብ ውሽጢ ህዝቢ ኣቲኻ ወገናዊ ቃልሲ ዘይምግባር ኣሎ። ኣጠቓላሊ እቲ ህዝቢ ኣብቲ ኣመራርሓ እምነት ስለዝሸኣነ ብማሕበራዊ ድሕሪ ገፅ ዝተረኸበ ወረ እናሰምዐ እቲ ክልል ኣብ መዓልታታት ይናውፅ ኣሎ። ኣብ ከምወለጋ ዝበሉ ኣምሓርኛ ዘይኸእሉን ክሃረቡ ዘይደልዩን መናእሰይ ብኦሮምኛ ተማሃሮም ዲግሪ ዝሓዙ ኣለው። እዚኦም ናብ ካልእ ክልል ይትረፍ ናብ ካልኦት ከባብታት ኦሮምያ ወጊኦም ስራሕ ክድልዩ ዘይኸእሉ እዮም። ኣብ ከባቢኦም ኣምሓራ ይውፃእ፣ ትግራይ ይውፃእ ብጠቅላላ ሓበሻ ኣይንደልን እናበሉ ስለዝውዕሉ ኣብ ካሊእ እንተኾይዶም ዝውሕወም እዩ ዝመስሎም። ብኣጠቓላሊ ናይ ትምህርቲ ኣዋህባ ስርዓት፣ ኣብ ታሕቲ ኮር ዝኾነ ሞዴል ኣብ ምፍጣር ኣፀቢቹ ተፀጊሙ እዩ ዘሎ ኣህዴድ። ናይ ክልልን ዞባን ኣመራርሓ ኣሕዋት ኾይነን ንክስታናይ ስላም ኣይንብልን ዝብላ ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ጅማ ከባቢ ኣለዋ። ኣብ ጅማ ዘሎ ናይ ኣስላም ኣስተምህሮ ክፍተሽ አለዎ። እዞም ነገራት ዘይለወጥካ ኣብቲ ክልል ሰላም ክረጋገፅ ኣይኸእልን።

ኣብ ብኣዴን ትምክሕቲ ኢልካ ምዝራብን ናይ ትምክሕቲ ኣረኣኣያ ምውቃዕ ንኣምሓራይ ምፅራፍ ጌርካ እዩ ዝውሰድ። ምኽንያቱ ብዘይፍለጥ ብህውሓት ተዓብልልና ዝብል ካብቲ ላዕለዎይ ኣመራርሓ ዝፍልፍል ኣብ ኩሉ ኸባቢ ተዘርጊሑ ይርከብ። እቲ ታሕተዎይ ኣመራርሓ ትምክሕቲ እንትሕይል ስቕ ኢልካ ምፅቃጥ እቲ ዝሓመቐ ምስኣቶም ምስላፍ ይረኣ እዩ። ርእሲ ኩሉ ኣምሓራ ክልል ዘሎ ኣመራርሓ ኣብ ገጠር ኣትዩ መነባብሮ ሓረስታይ ዘይቕየር መሰረተ ልምዓት ክስፋሕፋሕ ዘይስርሕ ዓቀይታ ዝኾነ ሓይሊ ብዙሕ እዩ እዙይ ክፀሪ ኣለዎ።

ጥቕልል ኣቢልካ እንትረኣ ኣብ ውሽጢ ውድብና ክራይ ኣካብነት ይግንግን ኣሎ። ኩሎም ክረይ ኣከብቲ ብትምክሕትን ብፀብብነት ተሸፊኖም ንቲ ቃልሲ ክተሓላለኽ ይገብርዎ ኣለው። ኣብ መንጎ ውድባትን ህዝብታትን ሰፊሕ ምጥርጣር ክሰፍን ጌሮም እዮም። ኢህወደግ ንምድኣን ቅልጡፍ ኢኮኖሚያዊ ምዕባልን ዲሞክራሲን ምርግጋዕን ስለዝኾነ ውድብና ነፅሪ። ናይ ኢህወደግ ሞተር ምሕዳስ ዋሕስ ኩሉ ነገር ስለዝኾነ ንዚ ዕማም ናይ ቀዳምነት ቀዳምነትና ክንገብሮ ኣለና። እዚ ፀገም እዙይ ተቃወምቲ ዝኸተልዎ ስልትታት ፈሊጥና ቅልጡፍ መፍትሒ ከይንወስድ ቀይዱ ሒዙና ዘሎ ፀገም እዩ።

3. ጎድለት ሰናይ ምምሕዳር ንፍታሕ ሃገራዊ ዕርቂ አየድልይን

ብመንገድ ልምዳዊ መንግስትና ጎድለት ሰናይ ምምሕዳር እንብሎም ብዝፈጠርናዮ ልምዳዊ ዝተላወቀ ሓደሽቲ ሕቶታት ክንምልስ ብኣንጻር ምኽኣልን ዘይምኽኣልን ዘለው ፀገማት፣ ንቲ ምዕባለ ዝምጥን ምምሕዳራዊ ግልጋሎት ብኣንጻር ምቅራብን እዩ ዝምዘን። ካብዙይ ሓሊፉ ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ ቅዋማት ዝፈጠሮም ነገራት ምምላስ ዝግባእ እኳ እንተኾነ ጎድለት ሰናይ ምምሕዳር ኣይኮነን። ኣብ ሕገ መንግስቲ ዘለው ናይ ቅዋም ኣፈላላይ ፣ ኣብ መሬት ፖሊስ ዘለው ናይ ቅዋም ኣፈላላይ ጎድለት ሰናይ ምምሕዳር ክባሃሉ ኣይክእሉን። ሕድሕድ ፖሊስ ናይ ባዕሉ ጠንካራ ድኹም ጎንታት ክህልውዎ እዮም። እዙይ ናይ ምርጫ ጉዳይ እዩ።

ንቲ ንሕና ጎድለት ሰናይ ምምሕዳር እንብሎን፣ ተቓዋሚ ምስ ናይ ባዕሎም ኣረኣእያ እናደባለቹ ብምቅራብ ክሳብ ሃገራዊ ዕርቂ ክወርድ ምጥላብ ይረኣ እዩ። ሃገራዊ ዕርቂ ኣድማሳዊ ትንታኑን ትርጉምን የብሉን። ገሊኡ ብቲ ከርዲ ዝዕቅዮ ገሊኡ ብውዕኢቲ እዩ። ንኲሎም ሓሳባት ዝሸራሸሩሉን መወዳእትኡ ብህዝባዊ ውሳኔ መዕለቢ ዝረኸበሉ ዲሞክራሲያውን ሕገ-መንግስትን ኣለና። ንዘይተዓረቹ ረብሓታትን ኣራእያታን ክተታዓርቑ ምፍታን ዕሽነት እዩ። ኣብ ሞንጎ ረብሓታት ዘለዉ ጎንፀታት ብዲሞክራሲያዊ መንገድን ብሰላምን ክሳብ ዝግረፉ ንምዕባለ ስለዝሕገዙ ክጠፍኡ ኣክእሉን ክጠፍኡ ኣይግባእን። ቅድም ሕዚ ዘይነበረን ህዝቢ ዝረሰዖን ናይ ኦነግ ኣተኣላልያ ፀገማት እናልዕልካ ፀገም ሰናይ ምምሕዳር ይባሃል ኣሎ። ናይ ኦነግ ፀቢብ መርገፅን ናይ ሰናይ ምምሕዳር ጎድለትን ኣይግነዮን ጥራሕ ዘይኮነስ ኣይፈለጡን እውን። ንኦነግ ቐዲሙና ዝተፈጠረ ውድብ ምዃኑ እናተፈለጠ ኣተሓሕዞ ስለዝሓመቐ ፀቢብ ቅዋም ወሲዱ ክብሉና ትንፅ ምንፅ ይብሉ ኣለው። እቲ ሓቛ ግን ድርባዊ ረብሕኡን ጥቅሙን ስለዝገደደ እዩ። ኦነግ ብስንኪ ጎድለት ሰናይ ምምሕዳር መእተዊ ክረክብ ይክእል እምበር ናትና ኣካይዳ ዝፈጠሮ ኣይኮነን። ስለዚ ብጎድለት ሰናይ ምምሕዳር ሃገራዊ ዕርቂ ምፍጣር ሰናይ ምምሕዳር ጠቕሊሉ ምጥፋእ እዩ ዝገብር። ኣብ ሞንጎ ክራይ ኣካብነትን ልምዳዊነትን ዘሎ መሰረታዊ ናይ ኣረኣእያን ናይ ረብሓን ኣፈላላይ ሓፋሽ ብክትዕ ክፈልጡን ናይ ባዕሉ መደምደምታ ክሕዝ ስለዘይገብር ኣብ ርእሲ ምዃኑ ኣብ መንጎ ልምዳዊ መንገድን ዘይልምዳዊ መንገድን ሓዋዊሱ ስለዝኸይድ ብባህሪኡ ፀረ-ዲሞክራሲ እዩ።

ካሊእ ኣብዚ ቐረባ ዝረኣ ዘሎ ኣብ ሞንጎ ክልላት ዘሎ ደንበር ኣብቲ ኸባቢ ዝነብሩ ህዝብታት ዝወድእዎ እዩ። ኣብ ውሽጢ ሓደ ዞባን ወረዳን እውን ኣፀቢቆም ንፁራት ዘይኾኑ ደንበራት ክህልው እዮም። ኣብ ሞንጎ ደንበራት ዘሎ ሕቶን ናይ መንነት ሕቶን እንታይ የራክቦም? ኣብ መንጎ ናይ ሓደ ኸባቢ መንነትን ሃገራዊ ባንዴራን ምቅያርን ኣይራኸቡን ጥራሕ ዘይኾነ ተግረርቲ ውን እዮም። እቲ ዝገርም ህወሓትን ብኣዲንን ዘይኸለልዎ ደንበር ብኣዲንን ግረናን ወይ

ህወሓትን ሰማያዊ ፓርቲን ክጥርርዎ ኢልካ ምሕሳብ ዕሽነት እዩ። ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ብሃገራዊ ዕርቂ ፣ ዝሃደመ ጉጅለ ብምምላስ፣ ኣብ ደገ ዘለው ምሁራት ንዓዲ ብምምፃእ ኣይፍታሕን። ጉድለት ሰናይ ምምሕዳርን ፖለቲካ ቅዋም ክተሓዋውሱ የብሎምን። ንቲ ታሕተዋይ መሓውርና ዘድናግር ዘሎ እዚ ጉዳይ እዙይ እዩ። ዝተፈላለዩ ፖለቲካዊ ቅዋማት ምስ ጉድለት ሰናይ ምምሕዳርን ተሓዋዊሶም ወይ ብጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ተመላኺዖም ምቕራብ ክንቃለሶ ኣለና።

ኣብ ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር መንግስቲ ፣ውድብ ህዝቢ ዘለዎም ተራ ክፍለጥ ኣለዎ። ኣብዚ እዋን ላዕላዋይ ኣካል እውን ንቲ መሓውር መንግስቲ እናረገመ ፣ ህዝቢ እውን ንዑፁ እናረገመ እዩ ዝውዕል ዘሎ። ካብ ዓቕሞም ንዓቕብ ዝልጠጡ ዘለው ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ሕድሕድ ኣካል ናይ ባዕሉ ተራን ኣካል እቲ መፍትሒ ስለዘይኸውን እዩ። ህዝቢ እውን ዝኾነን ዘይኮነን እናምፀኦ ንቲ ምምሕዳር ኣብ ነገር ክዕመድ ኣብ ምግባር እጃም ኣለዎ። ሓዱሽ ኣመራርሓ ምስ ተመደበ ክራይ ኣካብነት መንገዲ ክፈልጥን ክለማመድን ዝገብሩ ክራይ ኣካብቲ ብህዝቢ ኣይንቐፉን። ላዕላዋይ ኣካል እውን እንተይፈረመ ብቻል እናኣዘዘ ንቲ መሓውር እናጨነቐ እዩ ዝውዕል። ወዲ ዓሻ ክልተሻብ ይውቃዕ ይኸውን ስለዘሎ እቲ ታሕተዋይ መሓውር ኩሉ ዘይገበረ ወይ ከፍ ይብል ወይ ከምገዳም እናመለሰ ይውዕል ኣሎ። ዝለዓሉ ናይ ሰናይ ምምሕዳር ሕቶታት መን ከምዝምልሶምን ናይ መን ሓላፍነት ምዃናምን ብንፀር ክቕመጡ ይግባእ። ፌደራል መንግስቲ ዝምልሶም ፣ ክልላዊ መንግስቲ ዝምልሶም ናይ ወረዳ መንግስቲ ዝምልሶም ክፍለዩ ይግባእ። ሓፊሻዊ መንግስቲ ዝብል ክቕመጥ የብሉን። እዙይ ብጥቕሉል ንቲ መንግስቲ መፀለሚ መንገዲ ይኸውን ኣሎ።

ኣብ ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር ዝለዓሉ ጉድያት መንግስትና ኣሪሙ ዝያዳ ንቲ መንግስቲ ምጥንኻር ዝዓለመ ክኸውን ይግባእ። ንባዕሎም ክራይ ኣኸብቲ ሕጋውን ዘይሕጋውን መንገዲ ዝጥቀሙ ተቓዋምቲ ዝዕንድርሉ መድረኽ ክኸውን ኣይግባእንን። ሕሉፍ ሓሊፉ ኣብ ዓዱ ሰናይ ምምሕዳር ይትረፍ ጨና ዲሞክራሲ ዘይብሉ ሻዕብያ እውን እንተይተረፈ እናበድበዶ ይውዕል ኣሎ። እቶም ዝለዓሉ ጉዳያት ዝተገበረን ዘይተገበረን ሓፊሻዊ ኾይኖም ይቐርቡ ብትሕዝቶኦም ግን ድማ ንመንግስቲ ተኣማንነት ክሰእን ዝገበሩ እዮም። ኣብዙይ ኮሓሎ መሲለን መንቐሮ እንትኣትው ኣይንቐፃፀርን ዘለና። ጉድለት ሰናይ ምምሕዳር እቲ ከይዲ ዝፈጠሮም በቲ ልምዓትን ልምዓታዊ መንግስትን ዝፈትሑ እንበር መንግስትን ውድብን ዝውቅዕሉ ዓውዲ ክንገብሮም የብልናን። ንልምዓታዊ መንግስቲ መኣረሚ ዓውዲ ክኾኑ ኣለዎም።

4. ንውሽጣዊ ጉዳይና አሉታዊ ፅልዋ ዘለዎም ግዳማዊ ተፅዕኖታት ምቕናስ፡-

አብዚ ጉዕዞ ዲሲዮን ሓሙሽተን ዓመት ንውሽጣዊ ጉዳይና ዝፀልው ብዙሓት ደጋዊ ዛዕባታት ኣለው። እቲ ሓደ ተደጋጋሚ ዝለዓለ ምስ ሱዳን ዘሎ ደንበር ናይ ምኽላል ጉዳይ እዩ። እቲ ካልኣይ ናይ ሻዕብያ ዘሎ ፀረ ሰላም ምንቅስቃስ ኢድ ኣእታውነትን እዩ። ሳልሳይ ግብፅን ካልኣት ናይ ኣዕራብ ሃገራትን ዝፈጥረኦ ዘይተደለዩ ሃይማኖታዊ ተፅዕኖን ፖለቲካዊ ድሌት እውን ኣሎ። ካልኣት ዓለም ለኽ ጉዳያት ከምዘለዉ ርዱእ ጌርና እዚኦም ብቐረባ ኣዕርዮም ዝፀልውና እዮም። እዚኣቶም ንቲ ኣብ ውሽጥና ዝፍጠር ፀገማት ኣብ ምግዳድ ፣ ንዝተፈጠሩ ፀገማት ክባዝሑን ኣብ ምግባር ናይ ባዕሎም ተራ እናተፃወቱ ይርከቡ። ንዞም ኩነታት እዚኣቶም ተፅዕኖኦም ክቅንስ ክንገብር ኣለና።

ኣብ መንጎ ሱዳን ኢትዮጵያ ዘሎ ድንበር ንዘለኣለም ዘይተኻለለ ክንብር የብሉን። ኣብዚ ሕዚ እዋን ዝሓሸ ምርድዳእ ካብ ዘለዎን ሃገራት እዚ ዞባና እንተሃልዮን ሱዳንን ኢትዮጵያን እየን። ንዚ ዕቡቕ ኢጋጣሚ ብምጥቓም ኩለን ተዳቦብቲ ክልላትን መላእ ህዝብታት ሃገርናን ብዝላተፋሉን ብዝፈልጥዎን ንሓደን ንመወዳእታን ግዜ ምስ ሱዳን ዘለና ዶብ ዕልባት ክውሃዕ ይግባእ። እዙይ ብዘይምግባርና ተደጋጋሚ ሕቶ እናልፀሉ ህዝቢ ዘደናግርሉ በሪ ምዕፃው እዩ ዝብል እምነት ኣለኒ።

ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዘሎ ኩነታት ኩላትና ንፈልጦ ጉዳይ እዩ። ንኩሎም ውሽጣዊ ፀገማት ኢትዮጵያ ሻዕብያ ኢዱ ዘየእተወላ ኣይትርከብን። ንዚ ተግባር ሻዕብያ ዘስተኻኸልን ኢዱ ዝእርንበሉ ስጉምቲ ክንወስድ ኢና ይበሃል። ብተግባር ዝተወሰዱ ስጉምታታ ውሑዳትን ተመጣጣኒን እዩ ክብሃል ዘይክእል እዩ። ንቲ ንወስዶ ስጉምቲ ንቲ ኣብ ውሽጢ ኤርትራ ተፈጠሩ ዘሎ ፀገማት ብዘጋድድ ውድቀት ሻዕብያ ብዘቐላጥፍ ክኸውን ኣለዎ። ርእሲ ኹሉ ግን ብዓፀቡ ቀለለ ኢዱ ብምእታው ዝኸፎሎ ዋጋ ዓብዪ ምዃኑ ብዘርድእ ዘየላጠ ስጉምቲ ክውሰደሉ ኣለዎ። ናይ ወፃኢ ፖሊስና ኣብ ብቁፅ ናይ ስግኣት ትንተና ዝተመረተ ሓደጋን ንሓደጋ ተቐላፃይነትን ኣብ ግምት ዘእተወ ኣካይዳ ክህልውና ከምዝግባእ ተነጻፊ እዩ። ሻዕብያ ባዕሉ ኣትዩ ዝገበሮ ነገር ከምዘየለ ዝተፈለጠ እዩ። ናይ ሃገርና ባንዳታት ጠርኒፉ ብምውፋር ብዙሕ ከምዝገበረን ክገብር ከምዝክእል ብተግባር ተረጋጊፁ ኣሎ። ንዚ ሓይሊ እዙይ ኣስናኑ ዘርግፍን ኣእዳው ዝቆርፅን ውቕዒት ክፃርፎ ብምግባር ህዝቢ ኤርትራ ክነቓቓሕ ዘግብር ውሕሉል ስጉምቲ ወስድና ስግኣትና ክንቕንስ ኣለና።

ካብ ግብፅን ካልኣት ኣዕራብ ዓድታት ዝመፅእ ፅልዋ ካፍቶም ንሃገርና ኣዕርዮም ዝፀልው ጉዳያት እዮም። ኣብ ውሽጢ ሃገርና ኣብ ከም ጅማ ዝበሉ ኣከባቢታት ደቂ ኣንስትዮ ንተባዓትዮ ሰላም

ዘይብላሉ ፣ ካልኦት ዘይነበሩ ባህልታት ይረኣዩ ኣለው። እዙይ ምስ ሃይማኖት መራሕቲ ብምርዳእ ክፍታሕ ኣለዎ። ዝውሃቡ ናይ ኣሰላም ሃይማኖታዊ ትምህርታት ፀባሕ ካልእ ፀገም ዘይፈጥሩ ምዃኖም መፍለጢ መንገዲ ክህልውና ይግባእ። ብተግባር ምስ ናይ ኦነግ ምንቅስቃስ ምትእስሳር ይረኣ ስለዘሎ። ልዕሊ ኩሉ ካብ ግብፅን ካልኦት ኣዕራብ ሃገራት ዝመፅእ ገንዘብ ጥብቂ ቁፅፅር ክግበረሉ ንዘይ ዝኸውን መቆጻፀር ስርዓት ክንዝርግሕ ይግባእ። ብዘተዛበዐ ኣሰላማዊ ኣስተምህሮን ዘይተኣደነ ገንዘብን ሃገራዊ ክብርታ ብምጥሓስ ፀገም ይገጥሩ ስለዘለው።

ብሓፈሻ ንቲ ዝጀመርናዮ ልምዓትን ህንፀት ዲሞክራሲን እናቐፀልና ንዞም ልዕል ኢሎም ክጠቐሶም ዝፈተንኩ እዋናዊ ጉዳያት ብኣግባቡ እንተፈጸምና ንቲ ፀገም ፈቲሕና ውድብና ኣጠናኸርና መሰስ ከምንብል ጥርጥር የብሉን። ኢትዮጵያ ከምሃገር ኮይና ክትቐፅል ዝደሊ ሓይሊ ኣንጻር ትምክሕቲ ቐድሚኡ ኩሉን ርእሲ ኩሉን ክቃለስ ኣለዎ። ኩሎም ህዝብታት ኢትዮጵያ ህዝቢ ኣምሓራ እውን እንተተረፈ ኣብ ርእሲ ብሄራዊ መንነቶም ኢትዮጵያውነት ክብሪ ክድርቡ ይደልዩ እዮም። ሓዲኡ ሓዝ እንተባሂሉ ንመን ከምዘቐድም ፍሉጥ እዩ። ኣምሓራይ ኢትዮጵያ ማለት ናይ ኦሮሞ ባህልንን ቋንቋን እዩ እንተዝበሃል ኣምሓራይ እምበር ኢትዮጵያዊ ኣኮንኩን ከምዝብል ክንዝገዎ የብልናን።